

Zece principii conservatoare

Conservatorism = atitudine politică și filozofică ce promovează instituții și practici tradiționale care s-au dezvoltat organic, susținând stabilitatea și continuitatea socială.

Material adaptat după un fragment din *The Politics of Prudence* (ISI Books, 1993) de Russell Kirk¹. Traducere și note de subsol de [Bogdan Stanciu](#)

Nefiind nici religie și nici ideologie, curentul de opinie numit *conservatorism* nu posedă nicio Sfântă Scriptură sau vreun *Das Kapital* pentru a furniza o dogmă. Cele mai importante principii ale convingerilor conservatoare derivă din ceea ce liderii de opinie conservatori au profesat în ultimele două secole. Poate că ar fi bine, în cea mai mare parte a timpului, să folosim termenul „conservator” ca pe un adjectiv. Pentru că nu există un Model Conservator, iar conservatorismul este însăși negarea ideologiei: este o stare de spirit, un tip de caracter, un mod de a privi ordinea socială.

Atitudinea pe care noi o numim conservatorism este susținută de un ansamblu de sentimente mai degrabă decât de o *dogmata*² ideologică. Este aproape adevărat că un conservator poate fi definit ca o persoană care se consideră astfel. Mișcarea sau curentul de opinie conservator poate primi o diversitate considerabilă de vederi asupra unui subiect.

În esență, conservatorul este pur și simplu cineva care găsește că lucrurile permanente sunt mai mulțumitoare decât haosul³. (Totuși, conservatorii cunosc, de la Burke, că „schimbarea (sănătoasă) este mijlocul prin care ne menținem.”⁴) Continuitatea istorică a unui popor, crede conservatorul, oferă un ghid de politici mult mai bun decât abstractul construct al filozofilor de cafea. Dar, desigur, convingerile conservatoare înseamnă mult mai mult decât această atitudine generală.

¹ Russell Kirk (1918 –1994) istoric, critic social și literar, moralist și autor de ficțiune cunoscut pentru influența sa asupra conservatorismului american din sec. XX. Principala sa lucrare este *The Conservative Mind* (1953).

² Doctrină sau corpus de doctrine relativ la chestiuni precum morala și credința, avansate într-o manieră autoritară de un cult (cf. Merriam-Webster).

³ În original, „Chaos and old Night”, expresie din poemul epic „Paradisul pierdut” al britanicului John Milton, desemnând haosul primordial din care Dumnezeu a creat lumea, dar și abisul în care a fost aruncat Satan la alungarea din Rai.

⁴ Edmund Burke (1729-1797) autor, politician, orator și filosof irlandez, considerat părintele conservatorismului (anglo-saxon) modern. Kirk menționează prin „sănătoasă” nevoia ca schimbarea să nu fie imorală și să fie direcționată și controlată.

Nu ar fi posibil să schițăm o listă de necontestat a convingerilor conservatoare; totuși, vă ofer, sumarizat, zece principii generale - pare în regulă să afirm că majoritatea conservatorilor aderă la cele mai multe dintre aceste maxime. Diversitatea modurilor în care vederile conservatoare își pot găsi expresia este în sine dovada că nu există o „ideologie conservatoare fixă”. Cele zece articole de credință reflectă cele mai importante convingeri ale conservatorilor din America de astăzi.

UNU. Conservatorul crede că există o ordine morală durabilă. Acea ordine este făcută pentru om, iar omul este făcut pentru ea: natura umană este o constantă, iar adevărurile morale, permanente.

Cuvântul *ordine* semnifică armonie. Există două aspecte ale acestui tip de ordine: ordinea interioară, sufletească și ordinea exterioară, a societății. Cu douăzeci și cinci de secole în urmă, Platon a predat această doctrină, dar chiar și cei mai educați de astăzi o găsesc dificil de înțeles. Problema ordinii este o preocupare principială a conservatorilor încă de la introducerea termenului *conservator* în filozofia politică modernă.

Lumea secolului XX a trecut prin consecințele hidoase ale suprimării credinței într-o ordine morală. Precum atrocitățile din Grecia din secolul XV î. Hr., ruinele marilor națiuni ale secolului nostru ne arată cât de jos pot cădea societățile care consideră interesul propriu sau controlul social, fie el unul ingenios, drept alternative mulțumitoare la „demodată” ordine morală.

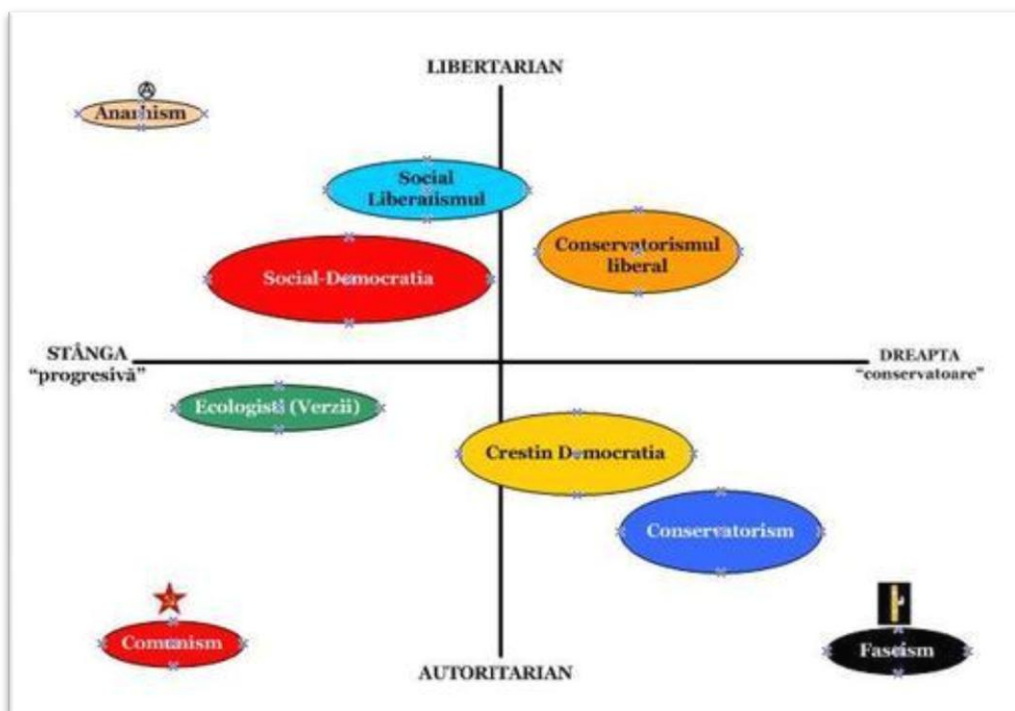
Conservatorii, s-a spus, consideră toate că problemele sociale sunt la origine probleme ale moralității private. Înțeasă corect, această afirmație este reală. O societate în care oamenii sunt guvernați de o ordine morală durabilă, de un puternic simț al binelui și răului, de convingeri personale asupra dreptății și onoarei va fi o societate „bună” - indiferent de vehiculul politic pe care îl va utiliza; pe când o societate libertină, ignorantă a normelor și orientată în primul rând spre satisfacerea poftelor va fi „rea” - indiferent câți oameni votează și indiferent cât de liberală este, formal, constituția sa.

DOI. Conservatorul aderă la tradiție, convenție și continuitate. Tradiția permite oamenilor să conviețuiască în pace; demolatorii tradiției dăruimă întotdeauna mai mult decât știu sau decât și-ar dori. Prin convenție - un cuvânt abuzat astăzi - consimțim să evităm disputele perpetue despre drepturi și libertăți: legea însăși stă la baza un set de convenții. Continuitatea este mijlocul pentru legătura între generații; ea are importanță atât pentru societate cât și pentru indivizi; fără ea, viața nu are sens. Când „revoluționarii” au terminat de eliminat vechile tradiții, derizoriile convenții și au rupt continuitatea instituțiilor sociale, ei descoperă necesitatea instituirii unor noi tradiții, convenții și continuități; dar acest proces este dureros și lent, iar noua ordine socială care apare poate fi mult inferioară celei vechi pe care radicalii au răsturnat-o în zelul lor de a atinge paradisul terestru.

Conservatorii sunt apărătorii tradițiilor întrucât consideră că ordinea și dreptatea sunt produsele unei îndelungate experiențe sociale, rezultatul a secole de încercări, reflecție și

sacrificii. Corpusul social este un fel de corporație spirituală, comparabilă cu biserica; poate fi chiar denumit o comunitate a sufletelor. Societatea umană nu este o mașină, să poată fi tratată mecanic. Continuitatea, artera vitală a societății, nu trebuie întreruptă. Conservatorul poartă în minte necesitatea unei schimbări, dar a unei schimbări prudente (Burke), graduală și discriminatorie, niciodată dizlocând dintr-o dată toate vechile referințe.

TREI. Conservatorii cred în principiul prescripției. Ei simt că oamenii de azi sunt ca niște pitici urcați pe umerii unor giganți, putând să vadă departe doar mulțumită staturii înaintașilor lor. Așadar, conservatorii accentuează foarte des impotrânța *prescripției* - adică, a lucrurilor stabilite prin utilizarea lor imemorială. Există așadar drepturi legitimate în primul rând prin vechimea lor - inclusiv dreptul la proprietate. Similar, morala este în mare parte prescriptivă. Conservatorii argumentează că este improbabil ca noi, oamenii de azi, să facem noi descoperiri esențiale în materie de morală, politică sau gusturi. Este deci periculos să cântărim fiecare problemă în baza unei judecăți private și a unui raționament individualizat. Individul este prostuț, dar specia este înțeleaptă (E. Burke). În politică am face bine să ascultăm de precedente, precepte și chiar de prejudecăți, pentru că rasa umană în ansamblul ei a dobândit o înțelepciune prescriptivă mult mai mare decât a oricărui raționament privat.

PATRU. Conservatorii sunt ghidați de principiul prudenței. Burke consideră, ca și Platon, că la un om de stat prudența este una dintre virtuțile esențiale. Orice măsură luată trebuie judecată prin probabilele sale consecințe pe termen lung, nu doar prin avantajul temporar sau popularitatea sa. Liberalii și radicalii, spun conservatorii, sunt imprudenți: ei își ating în grabă obiectivele fără să acorde multă atenție riscului de noi abuzuri, mai grave decât

relele pe care speră să le elimine. Așa cum arată John Randolph de Roanoke⁵, providența merge încet, dar dracul e mereu pe grabă. Societatea umană fiind complexă, remediile eficace nu pot fi simple. Conservatorul acționează doar după o reflecție suficientă, cântărind consecințele. Mișcările bruște, brutale în materie de reformă sunt la fel de periculoase precum sunt în chirurgie.

CINCI. Conservatorii sunt atenți la principiul varietății. Ei sunt atașați de proliferarea instituțiilor sociale și a modurilor de viață legitimate de istorie, ca o deosebire de uniformitatea nivelatoare și egalitarismul sistemelor radicale. Pentru păstrarea unei diversități sănătoase într-o civilizație, trebuie să supraviețuiască vechile ordine și clase, diferențele în condiția materială și multe alte feluri de inegalități. Unica formă dezirabilă de egalitate este egalitatea în fața Judecății de Apoi și egalitatea în fața curților de judecată. Orice altă încercare de nivelare va conduce, în cel mai fericit caz, la stagnare socială. Societatea necesită un leadership onest și capabil, iar dacă diferențele naturale și instituționale sunt distruse, un tiran sau o sordidă clică oligarhică vor apărea pentru a impune forțat o nouă formă de inegalitate.

SASE. Conservatorii sunt moderati de principiul imperfectiei. Natura umană suferă iremediabil de anumite imperfecțiuni; de aceea omul nu poate crea o ordine socială perfectă. Din cauza firii sale schimbătoare, omenirea, sub orice dominație utopică, ar sfârși fie în haos și rebeliune, fie în plafonare și blazare. A căuta utopia înseamnă a sfârși într-un dezastru: nu suntem făcuți perfecți și nici pentru lucruri perfecte. Așteptările noastre rezonabile trebuie limitate la o societate tolerabil de justă, liberă și organizată, în care anumite rele, degradări și suferințe vor persista. Prin reformă atent controlată, putem păstra și îmbunătăți această ordine tolerabilă. Dar dacă vechile valori instituționale și morale ale unei națiuni sunt neglijate, atunci impulsul anarhic al umanității se va dezlănțui. Ideologii care promit perfecțiunea omului și a societății au transformat mare parte din secolul XX într-un iad.

SAPTE. Conservatorii sunt convinși că libertatea și proprietatea sunt legate strâns. Separați-le și Leviatanul va deveni stăpân⁶. Marile civilizații sunt construite pe fundația proprietății private. Cu cât mai răspândită este proprietatea privată, cu atât mai stabilă și productivă este comunitatea. Nivelarea economică, afirmă conservatorii, nu înseamnă progres economic. A câștiga și a cheltui nu sunt țelurile existenței umane, desigur, însă o bază economică solidă pentru persoană, familie și comunitate este mai mult decât de dorit.

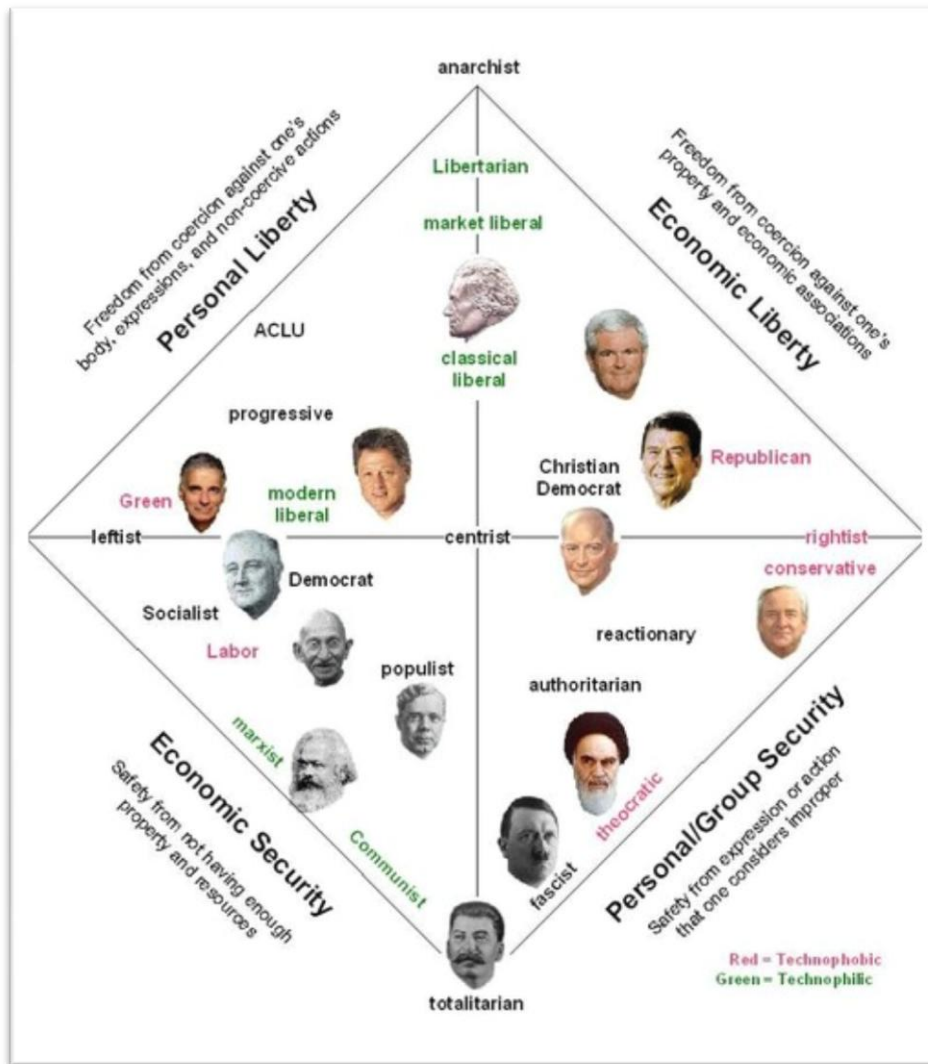
Sir Henry Maine⁷, în lucrarea sa *Village Communities*, susține ferm proprietatea privată, distinctă față de proprietatea comunitară: „Nimeni nu are libertatea de a ataca proprietatea și

⁵ John Randolph de Roanoke (1773 – 1833), latifundiar și om politic american, congressman și ambasador. Lider al „vechilor republicani” o mișcare de „gardieni” ai principiilor constituționale care urmărea restricționarea rolului guvernului federal al SUA asupra statelor.

⁶ Creatură biblică (Iov 41, Isaia 27) considerată imagine a lui Satan, amenințând creația lui Dumnezeu. Toma D'Aquino îl descrie ca demonul invidiei (*Secunda Secundae Question 36*).

⁷ Sir Henry James Sumner Maine (1822–1888), jurist și istoric britanic, precursor al sociologiei juridice moderne, faimos pentru tezele sale conform cărora societatea a evoluat „de la statut la contract”. În lumea antică, spunea Maine, indivizii erau legați strâns prin statut de grupurile tradiționale de organizare ale societății, pe care în cea modernă, indivizii sunt văzuți ca agenți autonomi, liberi să încheie contracte și asocieri cu oricine doresc.

de a spune în același timp că el prețuiește civilizația. Istoria celor două nu poate fi separată.” Aceasta pentru că instituția proprietății a fost un instrument de învățare a responsabilității pentru bărbați și femei, a dat motive pentru integritate, a susținut cultura, a ridicat umanitatea, a permis răgazul de a gândi și libertatea de a acționa. Să poți păstra rezultatul muncii tale, să poți lăsa o moștenire, să te poți ridica de la sărăcie împovăraătoare la siguranța unor realizări durabile, să ai într-adevăr ceva *al tău* - iată avantaje greu de negat. Conservatorul recunoaște că posesia proprietății atrage anumite obligații, dar acceptă aceste obligații morale și legale cu bucurie.

OPT. Conservatorii susțin comunitatea formată voluntar, la fel cum se opun colectivismului involuntar. Deși americanii sunt puternic atașati de drepturile private, ei sunt și un popor atras de un spirit de succes al comunității. Într-o comunitate autentică, deciziile care afectează cel mai direct viețile cetățenilor sunt luate local și voluntar. Unele din aceste funcții sunt preluate de entități politice locale, altele decât asocieri private: câtă vreme sunt păstrate la nivel local și sunt marcate de acordul general al celor afectați, rezultatul este o comunitate sănătoasă. Atunci când aceste funcții sunt preluate prin definiție sau uzurpare de

autoritatea centrală, comunitatea este în pericol serios⁸. Orice este binefăcător în democrația modernă este posibil prin decizia în comun. Așadar, dacă, în numele unei democrații abstracte, funcțiunile comunității sunt transferate către o direcție politică îndepărtată, guvernarea reală prin acordul celor guvernați face loc unui proces de standardizare ostil libertății și demnității umane.

O națiune nu este mai puternică decât numeroasele comunități mici din care se compune. Administrația centrală sau corpul de funcționari publici și manageri, indiferent cât de bine intenționați și pregătiți, nu poate conferi dreptate, prosperitate și liniște unei mase de femei și bărbați privați de vechile lor responsabilități. Acest experiment a mai fost făcut și s-a dovedit dezastruos. Doar îndeplinirea datoriilor noastre în comunitate ne învață prudența, eficiența și caritatea.

NOUĂ. Conservatorul percepe nevoile pentru o restricție prudentă a puterii și a pasiunilor umane. Politic vorbind, puterea este abilitatea de a face ce vrei indiferent de voința celorlalți. Un stat în care un individ sau un grup mic domină asupra celorlalți este despotism, fie el aristocratic sau democratic. Când fiecare persoană pretinde puterea pentru sine, societatea cade în anarhie. Anarhia nu durează niciodată prea mult, fiind intolerabilă pentru toată lumea, iar ei îi succede tirania sau oligarhia, în care puterea este monopolizată de foarte puțini.

Conservatorul se simte obligat să limiteze și să echilibreze puterea politică pentru a împiedica apariția tiraniei sau a anarhiei. În fiecare epocă, totuși, anumiți oameni sunt tentați să doboare aceste limite, de dragul unor avantaje tentante și temporare. O caracteristică a radicalilor este că aceștia consideră puterea ca pe o forță a binelui, atâta vreme cât este în mâinile lor. În numele libertății, revoluțiile rusă și franceză au abolit vechile restricții asupra puterii; dar puterea pe care revoluționarii o găseau opresivă când era exercitată de vechiul regim a devenit mai tiranică, odată ajunsă în mâna noilor stăpâni ai statului.

Cunoscând natura umană ca pe un amestec de bune și rele, conservatorul nu își pune încrederea în bunăvoința cuiva. Restricțiile constituționale, filtrele și echilibrele politice, aplicarea adecvată a legii, vechea cutumă a restricțiilor asupra bunului plac - acestea sunt aprobate de conservator ca instrumente ale libertății și ordinii. O guvernare justă menține o tensiune sănătoasă între pretențiile de autoritate și cele de libertate.

ZECE. Permanentă și schimbarea trebuie recunoscute și reconciliate într-o societate viguroasă. Conservatorul nu se opune îmbunătățirii sociale, deși el se îndoiește că ar exista o forță a „Progresului mistic” care să lucreze în lume. Atunci când o societate progresa în anumite privințe, de obicei ea este în declin în altele. Orice societate sănătoasă este influențată de două forțe, pe care Samuel Taylor Coleridge⁹ le-a numit *Permanența* și

⁸ Referință la restricțiile pe care părinții fondatori ai SUA le-au impus, prin Constituție, funcționării Guvernului federal. Abaterile de la acestea sunt astăzi subiect major de dispută în politica americană; vezi inclusiv mișcările secesioniste actuale din sudul SUA și libertatea portului armei de foc.

⁹ Samuel Taylor Coleridge (1772–1834) poet, critic literar și filosof englez, fondator al Mișcării Romantice în Anglia.

Progresia. Permanența unei societăți este formată din acele interese și convingeri durabile care dau stabilitate și continuitate; fără ea, societatea alunecă în anarhie. Progresia într-o societate este acel spirit și acel corp de talente care îndeamnă la o reformă și îmbunătățire prudentă; fără Progresie, un popor stagnează.

Așa încât, conservatorul înțelept dorește să reconcilieze Permanența și Progresia în pretențiile lor. El crede că liberalii și radicalii, orbi la necesitățile Permanenței, pun în pericol moștenirea lăsată nouă în efortul de a ne arunca într-un dubios „paradis terestru”. Pe scurt, conservatorul favorizează progresul temperat și rezonabil, se opune cultului Progresului, ai cărui aderenți cred că orice este nou este, în mod necesar, superior.

Schimbarea este esențială pentru corpusul social, raționează conservatorul, așa cum este esențială și pentru corpul uman. Corpul care încetează să se înnoiască începe de fapt să moară; dar dacă vrea să fie viguros, schimbarea trebuie să apară într-o manieră regulată, armonizată cu forma și natura sa, altfel ea va produce o excrescență monstruoasă, un cancer care își va devora gazda. Nimic într-o societate nu poate fi vreodată pe de-a întregul vechi sau pe de-a întregul nou: aceasta este calea pentru conservarea unei nații, la fel cum este și pentru conservarea unui organism viu. Cât de multă schimbare și ce fel de schimbare necesită o societate - depinde de circumstanțe.

Acestea sunt zece principii care s-au desprins în ultimele două secole din gândirea conservatoare modernă.

Linia de demarcație în politica modernă, remarca Eric Voegelin¹⁰, nu este diviziunea între liberali și totalitari. Ci aceea între, pe de o parte, oamenii care consideră că ordinea temporară este unica validă, că nevoile materiale sunt unicele nevoi și că pot face ce doresc cu patrimoniul umanității, și aceia care recunosc o ordine morală durabilă a universului, o natură umană constantă și datoria pe care o avem față de acestea.

În original la www.kirkcenter.org/index.php/detail/ten-conservative-principles

¹⁰ Eric Voegelin (1901 –1985) filosof americano-german, profesor de teorie politică și sociologie. Voegelin a criticat violența politică endemică a secolului XX într-un mare număr de cărți, eseuri și articole. Una din cele mai importante creații este *Die politischen Religionen* (1938), (Religiile politice), despre ideologiile totalitare și similaritățile lor structurale cu religia.